

UNIVERZITA KONŠTANTÍNA FILOZOFA V NITRE
PEDAGOGICKÁ FAKULTA

PaedDr. Agnesa Pataiová

Autoreferát dizertačnej práce

**HODNOTOVÁ ORIENTÁCIA U ADOLESCENTOV
S MENTÁLNYM POSTIHNUTÍM**

Nitra 2018

Dizertačná práca bola vypracovaná v externej forme doktorandského štúdia na Katedre pedagogiky Pedagogickej fakulty Univerzity Konštantína Filozofa v Nitre.

Predkladateľ: **PaedDr. Agnesa Pataiová**
Katedra pedagogiky
Pedagogická fakulta, UKF v Nitre
Dražovská cesta 4
949 74 Nitra

Školiteľ: prof. **PhDr. Peter Seidler, CSc.**
Katedra pedagogiky
Pedagogická fakulta, UKF v Nitre
Dražovská cesta 4
949 74 Nitra

Oponenti:

Autoreferát bol rozoslaný dňa:

Obhajoba dizertačnej práce sa koná dňa o hod. pred komisiou na obhajobu dizertačnej práce v odbore doktorandského štúdia, vymenovanou predsedom odborovej komisie v odbore 1.1.4 Pedagogika, študijný program Pedagogika na Pedagogickej fakulte UKF v Nitre, Dražovská cesta 4, 949 74 Nitra

Predseda odborovej komisie: **prof. PhDr. Peter Seidler, CSc.**
Pedagogická fakulta, UKF v Nitre

UNIVERZITA KONŠTANTÍNA FILOZOFA V NITRE
PEDAGOGICKÁ FAKULTA

PaedDr. Agnesa Pataiová

Autoreferát dizertačnej práce

**HODNOTOVÁ ORIENTÁCIA U ADOLESCENTOV
S MENTÁLNYM POSTIHNUTÍM**

Nitra 2018

Obsah	
Úvod	5
1 Štruktúra dizertačnej práce	7
2 Súčasný stav rozpracovania skúmanej problematiky	9
3 Metodologická orientácia výskumu	11
4 Náčrt výsledkov výskumu	16
5 Odporúčania pre pedagogickú teóriu i pedagogickú prax	25
6 Záver	27
8 Výber použitej literatúry	29
9 Zoznam publikovaných prác doktoranta	31

Tabuľka č.1. Priemerné skóre v hodnotových orientáciách A.škola (EXSA)	16
Tabuľka č.2. Priemerné skóre v hodnotových orientáciách D.škola (KSD)	17
Sumarizačná tabuľka č.3. – dotazník HO	20
Sumarizačná tabuľka č.4. – dotazník PO	21
Sumarizačná tabuľka č.5. – dotazník MO	23

ÚVOD

Špeciálne vzdelávacie potreby postihnutých detí a snaha im pomáhať sa radikálne prehodnotila v prvom desaťročí 21. storočia, ovplyvnilo sa myslenie špeciálnej pedagogiky. Na zmenu a prehodnotenie nášho myslenia nás nútia rôzne postoje o dôstojnosti postihnutých ľudí a ľudských práv, ktorých antropologické charakteristiky boli známe aj v minulosti, ale teraz sú sformulované rôzne; sú to postoje ako: právo prvotných vychovávateľov, čiže rodičov, ich nárok na zasahovanie do osudu svojich detí, samoorganizačné aktivity, výzvy sociologických a sociálno-psychologických vied, posilnenie úlohy sociálneho prostredia a zabezpečenie rovnakých príležitostí na legislatívnej úrovni. Keď v súvislosti so vzdelávacími a sociálnymi zákonmi hovoríme o špeciálnych vzdelávacích potrebách zdravotne postihnutých detí, musíme poznať zmeny vedy v 90-tych rokoch, tendencie, ktoré sa zmenili svetovo a európske normy, ktoré sa objavili v tejto oblasti. V súčasnej dobe je úplne obvyklé, že niektoré deti sa výrazne odlišujú od ostatných. Musíme zabezpečiť, aby situácia týchto detí nepredstavovala žiadne nevýhody. Napokon aj ony si chcú užít plnosť života a radosť zo spoločnosti. Radi by nám ukázali čo vedia, čoho sú schopní a presvedčení, v neposlednom rade aj to, že život môže byť krásny aj pre nich. Myslíme si, že je dôležité, aby sme sa zaoberali touto otázkou a mali odvahu akceptovať tú nádhernú povinnosť, ktorá v sebe skrýva mnoho úskalí, ale zároveň aj veľa zážitkov, najmä vtedy keď sa nám podarí dostať postihnuté deti na úroveň, odkiaľ to už zvládnu ďalej aj samé. Naša povinnosť nie je jednoduchá, ale mali by sme konať s veľkou oddanosťou, pretože každé dieťa ako i ich zdraví rovesníci, majú právo na rovnaké zaobchádzanie. Žiakom vyžadujúcim väčšiu starostlivosť by sme sa mali venovať cieľu primerane a vedome, za účelom úspešného dospievania. Je dôležité, aby sa naučili ako sa majú začleniť do jednotlivých prostredí a do spoločnosti. Žiakov je potrebné vychovávať spolu s deťmi rovnakého veku, aby spoznali také vzorce, ktoré im segregácia nezaistí.

Každý výchovno-vzdelávací systém si kladie za cieľ predať hodnoty a hodnotový systém dospievajúcej generácii. V dnešnej dobe je stále viac potrebné včas, systematicky a účinnejšie než doteraz spoluvytvárať hodnotové štruktúry detí a mládeže v rámci edukačného procesu. Ak sa chceme na takúto výchovu zamerať, musíme vedieť k akým hodnotám chceme mládež viesť. Demokratické spoločenské systémy, ktoré sú základom ľudskej civilizácie od prvo počiatku sa stavajú na tradičných hodnotách ako je princíp dobra, krásy, rovnosti, slobody, myslenia a jednanja, rešpektu a tolerancie, solidarity voči slabším a znevýhodneným, práva na dôstojný život, jeho ochranu atď. Avšak obecné princípy, na ktorých je budovaná európska a svetová civilizácia, sa učia neľahko. Preto sú v modeloch výchovy princípy prispôbené do vlastností či kvalít osobností, ktoré možno v tomto procese výchovy rozvíjať. Najčastejšie sa objavujú pod pojmami: rešpekt, zodpovednosť, spolaľivosť, súcit, láskavosť, odvaha, čestnosť, tolerancia, atď. K určitým hodnotám vedie výuka nepriamo, tým že je dobre organizovaná, k iným hodnotám môže nadobudnúť špecifickú formu, kde sú predmetom výuky samotné hodnoty.

Významným prostriedkom na ceste k plnohodnotnému zaradeniu mladého človeka do spoločnosti je možnosť získať odborné spôsobilosti na stredných odborných učilištiach a učiteľia stredných odborných učilíšť sa tu stretávajú so žiakmi, ktorí sa odlišujú schopnosťami, záujmami, osobnostnými vlastnosťami, ako aj sociálnym a výchovným zázemím. Musia rátať s tým, že u nich prevláda nielen negatívny vzťah k spoločnosti, ale aj ku vzdelaniu a vzdelávaniu. Jednou z prvoradých úloh učiteľov je zmeniť „nechuť“ k učeniu

na zvnútornenú potrebu učiť sa. Základným predpokladom splnenia tejto úlohy je dôkladné poznanie každého žiaka ako individua i ako člena istej sociálnej skupiny. Aby sa na týchto školách mohli realizovať výchovno-vzdelávacie a reedukačné aktivity, je potrebné stanoviť presné a jednoznačné pravidlá správania, ktoré by mali byť výsledkom spoločného úsilia učiteľov i žiakov.

1 ŠTRUKTÚRA DIZERTAČNEJ PRÁCE

ÚVOD	11
1 HODNOTY A HODNOTOVÁ ORIENTÁCIA ADOLESCENTOV S MENTÁLNYM POSTIHNUTÍM	12
1.1 Hodnoty, hodnotová orientácia v kontexte postmodernej súčasnej	15
1.2 Morálny a hodnotový vývin v adolescencii	26
1.3. Hodnotová orientácia vo výchove adolescentov s mentálnym postihnutím	28
2 ADOLESCENT S MENTÁLNYM POSTIHNUTÍM – VÝCHODISKÁ, DEFINÍCIE, NÁZORY	38
2.1 Vývojové zmeny pri mentálne postihnutých adolescentov	44
3 VPLYVY, KTORÉ POSOBIA NA VYTŮVÁRANÍ OSOBNOSTI MENTÁLNE POSTIHNUTEHO ADOLESCENTA	50
3.1 Rodina s mentálne postihnutím adolescentom	50
3.2 Škola, vzdelávanie a súčasná medzinárodná podpora pre adolescentov s mentálnym postihnutím	53
4 SOCIÁLNO – PATOLOGICKÉ JAVY OVPLYVŇUJÚCE HODNOTOVÚ ORIENTÁCIU ADOLESCENTOV NA ODBORNÝCH UČILIŠTIACH	57
4.1 Proces socializácie adolescenta s mentálnym postihnutým	58
4.1.1 Prevencia sociálno – patologických javov	59
4.1.2 Závislosti vzťahujúce sa k informačným technológiám	60
4.1.3 Faktory ovplyvňujúce hodnotovú orientáciu adolescenta – alkohol	60
4.1.4 Faktory ovplyvňujúcu hodnotovú orientáciu adolescenta – drogy	61
4.1.5 Faktory ovplyvňujúcu hodnotovú orientáciu adolescenta – šikana	63
5 INTENZÍVNY PODPORNO – EDUKAČNÝ PROGRAM	66
6 METODOLÓGIA VÝSKUMU	71
6.1 Problémy, ciele a hypotézy výskumu	71
6.2 Výskumná vzorka a organizácia výskumu	77
6.3 Výskumné metódy	78
7 VÝSLEDKY VÝSKUMU A ICH ANALÝZA	80
7.1 Analýza a interpretácia výsledkov – škola A (EXSA – dotazník HO)	82
7.2 Analýza a interpretácia výsledkov – škola – B (EXSB – dotazník HO)	90
7.3 Analýza a interpretácia výsledkov – škola –C – (EXSC – dotazník HO)	93
7.4 Analýza a interpretácia výsledkov – škola – D – (KSD – dotazník HO)	96
7.5 Analýza a interpretácia výsledkov- škola A (EXSA – dotazník PO)	102

7.6 Analýza a interpretácia výsledkov - škola – B (EXSB – dotazník PO)	108
7.7 Analýza a interpretácia výsledkov - škola –C – (EXSC – dotazník PO).....	114
7.8 Analýza a interpretácia výsledkov- škola – D – (KSD – dotazník PO)	121
7.9 Analýza a interpretácia výsledkov – škola A (EXSA - dotazník MO).....	123
7.10 Analýza a interpretácia výsledkov - škola B (EXSB) – C (EXSC) a škola C (KSD – dotazník MO).....	130
8 ODPORÚČANIA PRE PEDAGOGICKÚ TEÓRIU A PRE PEDAGOGICKÚ PRAX	143
ZÁVER	146
ZOZNAM POUŽITEJ LITERATÚRY	148
PRÍLOHY	161

2 SÚČASNÝ STAV ROZPRACOVANIA SKÚMANEJ PROBLEMATIKY

Nielen v pedagogike ale aj v bežnom živote môžeme pozorovať, že si žiaci v adolescencii vytvárajú vlastné, no kritické názory. Je to obdobie, kedy sa u adolescenta podľa Višňovského a kol. (2001) vytvára mravné presvedčenie a adolescent nadobúda mravné vlastnosti, na ktorých sa podstatnou mierou podieľa aj škola. Pri žiakoch s mentálnym postihnutím je tento proces čiastočne modifikovaný. Vytvoreniu mravného presvedčenia a mravných vlastností musí u týchto žiakov v oveľa väčšej miere ako v prípade zdravých detí napomáhať škola - pedagógovia. Najmä pedagóg na internáte môže svojim pôsobením, osobným taktom a pedagogickým majstrovstvom vhodne ovplyvňovať svojich zverencov v ich voľnom čase. A to zvlášť u žiakov, ktorí pochádzajú z rodín sociálne slabších, neúplných, ba až nefunkčných. Povinnosť aspoň čiastočne zlepšiť danú situáciu teda zostáva na pedagógoch v jednotlivých školských zariadeniach.

Systém hodnotových orientácií adolescentov predstavuje najvyššiu úroveň dispozičnej hierarchie, regulujúcej ich správanie sa. Nemôžeme jednotlivé hodnoty vytrhávať a interpretovať izolovane, pretože ich zmysel závisí od toho, s akými ďalšími hodnotami (s cieľmi, aspiráciami, záujmami a pod.) a tiež aj akým spôsobom sú prepojené. Zistenie hodnotovej orientácie jednotlivcov je dôležité aj preto, že na základe toho sa dá do istej miery predikovať ako sa budú správať ajv budúcnosti. Tejto problematike boli venované mnohé výskumy (Hofstede, 2001; Prunner, 2002, 2013; Roccas, Sagiv, Schwartz, Knafo, 2002; Aluja a García, 2004; Řeháková, 2006). Ale ak uvažujeme o vzťahoch hodnôt, hodnotovej štruktúry a osobnostných vlastností u adolescentov s mentálnym postihnutím, je potrebné bližšie skúmať do akej miery tieto hodnoty korešpondujú aj s ostatnými vlastnosťami osobnosti mentálne postihnutého. V prípade, že nezaznamenáme súlad s celkovou štruktúrou osobnosti postihnutého, môže sa u neho vyskytnúť disonancia. Najväčšou záhadou je práve to ako nájsť správnu odpoveď na otázku: „Do akej miery hodnoty a vlastnosti osobnosti postihnutého rozhodujú o jeho konaní?“ Odpoveď na túto otázku hľadali aj Aluja a García (2004), ktorí dospeli k záveru, že osobnostné črty a hodnoty sú síce individuálne odlišnosti, ale v rôznych situáciách a v rôznom čase sú konzistentné. Touto problematikou sa zaoberali aj Roccas, Sagiv, Schwartz, Knafo (2002), ktorí vo svojom výskume analyzovali vzťahy medzi faktormi BIG FIVE a osobnostnými hodnotami. Ďalším autorom ktorý skúmal vzťahy medzi hodnotovými referenciami, štruktúrami a osobnostnými vlastnosťami, bol Prunner (2002). Prunner vo svojom výskume použil viaceré výskumné metódy ako sú dotazníky na zisťovanie interpersonálnych hodnôt, sociálnej frustrácie, dotazníky na zisťovanie miery sociálne patologických reakcií a dotazníky na zisťovanie duševného stavu. Na základe výsledkov výskumu konštatoval, že hodnotová štruktúra nemusí vždy plne zodpovedať osobnostnému profilu človeka.

V roku 2014 Slovenskí vláda schválila novú koncepciu (platnú do roku 2020) pre oblasť práce s mentálne postihnutou mládežou¹. Cieľom dokumentu okrem iného je aj to, že odborné učilištia majú v rukách obrovskú „silu“ a treba nájsť resp. hľadať tu správnu cestu tak, aby boli vytvorené vhodné podmienky pre integrované a inkluzívne vzdelávanie detí a mládeže. Ale pritom je nutné zachovať a podporiť špeciálne vzdelávanie všade tam, kde je to potrebné a to nielen pri mentálnom postihnutí, ale aj pri viacnásobných ťažkých zdravotných postihnutiach. Návrh Stratégie Slovenskej republiky pre mládež na roky 2014 – 2020 je strategickým dokumentom, ktorý vytvára nový rámec podpory a rozvoja pre mladých ľudí do 30 rokov a na jej napĺňaní sa podieľa Medzirezortná pracovná skupina

¹https://www.minedu.sk/data/files/5133_p4_msvvas.pdf

pre štátnu politiku v oblasti mládeže. Jednotlivé Stratégie sú vypracované tak, že nadväzujú na témy Stratégie EU pre mládež. Jednoznačnými prioritami dokumentu sú vzdelanie a výchova mládeže, pričom tieto priority sú doplnené aj o ďalšiu oblasť, ktorou je priama práca s mládežou.

V súlade s novou koncepciou, ktorú schválila vláda SR pre oblasť práce s mentálne postihnutou mládežou sme vypracovali nový výchovno-edukačný program s názvom „Správnymi hodnotami do života“ pre mentálne postihnutých adolescentov v internátnom prostredí odborných učilíšť, ktorý detailnejšie popíšeme v nasledujúcom. Pričom efektívnosť a účinnosť uvedeného programu sme overovali aj experimentálne na vybraných odborných učilištiach na Slovensku. Výsledky experimentu boli analyzované a vyhodnotené pomocou vybraných štatistických metód, konkrétne Friedmanovým testom.

3 METODOLOGICKÁ ORIENTÁCIA VÝSKUMU

Výchovno-edukačný programu „Správnymi hodnotami do života“

V nasledujúcom najskôr stručne popíšeme obsah a ciele vytvoreného výchovno-edukačného programu, ktorý bol vypracovaný a tiež aj aplikovaný v spolupráci s psychológom. Program pozostáva z troch modulov.

Prvý modul je určený pre 1.ročník odborného učilišťa a v časovom rozsahu od septembra do júna. Druhý modul sa realizuje v 2. ročníku počas celého školského roku štúdia a tretí modul sa aplikuje do decembra 3. ročníka. Cieľom modulov je podpora sebareflexie a poskytnutie spätnej väzby v súvislosti s prehodnotením vlastných kompetencií pre prácu v spoločnosti a samostatnom „fungovaní“ v sociálnej skupine. Učni sa počas programu oboznámia s rôznymi komunikačnými technikami a získajú zručnosti ako prehodnotiť a zvládať rôzne záťažové situácie.

Po skončení programu každý žiak absolvuje záverečný akt, ktorý pozostáva z praktického predvedenia vybranej modelovej situácie pred svojou skupinou alebo predstavením svojej samostatne vypracovanej eseje so zameraním na zhodnotenie prínosu pre konkrétneho žiaka. Program tvorí spolu 76 hodín, z toho 26 hodín teórie a 50 hodín praktickej časti. Účastníci absolvovali vzdelávaciu aktivitu formou dlhodobého výcviku. V celom procese sa žiakom venovali minimálne dvaja odborníci (skupinovo aj individuálne) a sprevádzali žiakov zážitkovým procesom. Pri tvorbe modulov sme vychádzali aj z nasledujúcich odporúčaní (Adamíková a kol. 2013; Brhelová a Šidlíková, 2011):

- 1) pozorne si prešťudovať všetky kľúčové kompetencie v školskom vzdelávacom programe a starostlivo si premyslieť ich začlenenie do obsahu výchovy a vzdelávania v danej výchovnej oblasti;
- 2) vyberať tú (alebo tie) kľúčovú kompetenciu (jej výkonovú oblasť), ktorá súvisí s obsahom výchovy a vzdelávania mimo vyučovania, podporuje a dopĺňa všetky metódy, postupy a formy práce vo výchovno-vzdelávacej činnosti;
- 3) v rámci jednej tematickej oblasti výchovy môžete identifikovať jednu alebo viac pedagogických stratégií;
- 4) jedna alebo viac pedagogických stratégií môžu byť spoločné aj pre viac tematických oblastí výchovy;
- 5) prehľad pedagogických stratégií má byť výstižný, primeraný obsahu výchovno-vzdelávacej činnosti a individuálnym schopnostiam žiakov, reálny, zodpovedajúci stanoveným metódam, postupom a formám práce.

Cieľom prvého modulu je vytvoriť vhodné podmienky pre harmonický priebeh adaptácie žiakov odborných učilišť na internátne prostredie. To znamená, že je potrebné oboznámiť prvákov s internátnym poriadkom a zároveň vytvoriť pre nich vhodné emocionálne a edukačné stimulujuce prostredie, ktoré by ich motivovalo eliminovať ich nevhodné správanie sa nielen na internáte, ale aj v bežnom živote.

Operacionalizované ciele sú:

- a) žiak získa kompetencie pre prácu s rôznymi typmi ľudí, naučí sa riešiť konflikty a asertívne sa správať (pedagóg pracuje s pracovnými listami, s interaktívnou tabuľou, využíva situačné hry, voľné inscenácie, premietanie filmu a pod.);
- b) žiak si osvojí správny postoj k hodnotám ako sú: estetické, mravné, ekonomické, vedecké, sociálne, zdravie a pod;

- c) žiak si osvojí vhodné správanie sa na určité situácie.

Súčasťou prvého modulu je i úprava režimu na internáte a je zabezpečené aj úprava priestoru pre jednotlivé aktivity. Pri používaní modulu sa prihliada aj na to, aby bol postupný prechod z aktívnych činností na učebné a jednoznačne prihliada aj na adaptačné problémy prvkov na internátne prostredie. Súčasťou tohto modulu je aj osvetová a poradenská práca s rodičmi.

Druhý modul sa zameriava na integráciu mladých postihnutých ľudí do spoločnosti. Poukazuje na neštandardné situácie v súkromnom alebo pracovnom živote a zisťuje normy postojov k istým hodnotám. Dáva „návod“ žiakom ako „správne“ ďalej. *Operacionalizované ciele* sú:

- a) vedieť akceptovať etické princípy v komunikačnom procese;
- b) vedieť spracovávať neštandardne situácie v oblasti komunikácie a kooperácie pri vzájomnej interakcii v súkromnom alebo pracovnom živote;
- c) absolvent sa uplatní pri práci s človekom, pri riešení niektorých zložitých kolízií, ktoré od neho očakáva prax a zamestnávateľ v oblasti sociálnych vecí a rodiny;
- d) zistiť normy postojov k hodnotám ako: estetickým, mravným, ekonomickým, vedeckým, sociálnym, disciplíny, zdravia (pedagóg pracuje s pracovnými listami, s interaktívnou tabuľou, využíva situačné hry, voľné inscenácie, premietanie filmu, hodnoty, hodnotová orientácia človeka, exkurzie, pobyty v prírode, voľné rozhovory a besedy, besedy s hosťami – hľadanie vzorov, rôzne výtvarné techniky, teoretická prednáška a debata o rovnoprávnosti pohlaví v manželstve a v láske, zásady zdravého života, výtvarná súťaž s názvom „Bojujeme proti drogám“ a pod.).

Hlavným cieľom aplikácie druhého modulu je, aby sa žiak s mentálnym postihnutím naučil orientovať sa v sociálnych situáciách, naučil sa riešiť rôzne problémové situácie. Súčasťou modulu je tiež osvetová a poradenská práca s rodičmi.

Cieľom záverečného -tretieho modulu- je pripraviť žiakov odborných učilíšť, aby sa stali aktívnymi členmi spoločnosti. Teda hlavným cieľom je hodnotová orientácia učňov vo vzťahu k charakteristikám jednotlivých druhov prác, posúdenie vhodnosti budúceho povolania k charakteru osobnosti žiaka.

Operacionalizovaným cieľom je zistiť normy postojov k hodnotám (estetickým, mravným, ekonomickým, vedeckým, sociálnym, disciplíny, zdravia) a zároveň dosiahnuť, aby získané vedomosti a zručnosti u žiaka posilnili jeho seba kompetenciu pri orientovaní sa v bežnom živote.

Pedagogický výskum na overenie účinnosti výchovno-edukačného programu „*Správnymi hodnotami do života*“ bol realizovaný v školských rokoch 2015/16, 2016/2017 a 2017/2018 na štyroch vybraných školách na Slovensku. Pre identifikáciu a meranie veľkosti týchto zmien žiaci vo všetkých školách vyplňali dotazník na zisťovanie hodnotových orientácií, ktorého autorom je Ján Vonkomer (1990).

Charakteristika výskumného súboru

Výskumnú vzorku tvorili štyri skupiny t.j. 109 žiakov (62 chlapcov a 47 dievčat z toho kontrolná skupina 15 chlapcov a 9 dievčat) z odborných učilíšť zo Šiah, z Mojmiroviec, z Tornali a z Novej Vsi nad Žitavou. Výber žiakov bol postavený na ochote

participantov zúčastniť sa výskumu, nakoľko v prípade dlhodobého experimentu bolo potrebné nielen súhlas školy (riaditeľa), ale bolo potrebné zainteresovať aj rodičov (resp. aj písomný súhlas od rodiča). Prvé zasadnutie odborného tímu pre vytvorenie nového programu a výber žiakov bol ešte začiatkom školského roka 2015/2016. Uskutočňovali sme výber kompaktných skupín a participanti boli vybratí podľa ročníku, resp. 1.ročník. Pracovali sme s celými výchovnými skupinami, ktoré zodpovedali danému výberovému znaku. Experiment prebiehal na troch školách a v troch výchovných skupinách a mali sme jednu kontrolnú skupinu (24 žiakov – 15/9), ktorá sa nezúčastnila programu. Po súhlase riaditeľov škôl a po konzultácii s pedagógmi a psychológom sme zvolali zákonných zástupcov na začiatku školského roka 2015/2016, kde boli oboznámení s celým priebehom experimentu. Boli oboznámení s cieľmi a úlohami nášho experimentu a rodičia podpísali vopred pripravené informované súhlasy, ktoré nám umožnili začiatok experimentu.

Priemerný vek respondentov bol cca 16,5 roka. Výskum bol realizovaný s respondentami skupinovou formou predkladania oboch dotazníkov (prípadne s inštrukciami) v školskom roku 2015/2016, 2016/2017 a 2017/2018.

Výskumný problém, otázky a hypotézy

Hlavnou úlohou sme stanovili zistiť, či sú medzi experimentálnymi a kontrolnou skupinou štatisticky významné rozdiely: resp. vykazovať efektivitu nášho podporného – edukačného programu v rôznych ročníkoch a časových etapách v paralele všetkých skupinách.

Otázky nášho výskumného šetrenia sme vytvorili na základe troch oblastí hodnôt, na ktoré sme sa zamerali.

Z cieľa nášho výskumu sformulujeme hlavnú výskumnú otázku, na ktorú budeme hľadať odpoveď v priebehu celého výskumného šetrenia:

Aká je hodnotová orientácia v období adolescence u žiakov s mentálnym postihnutím?

Nasledovne sme špecifikovali vedľajšie výskumné otázky, ktoré vyplynuli z okruhov otázok:

1. Ktorým hodnotám prikladajú adolescenti s mentálnym postihnutím najväčší význam?
2. Kto alebo čo najviac ovplyvňuje hodnotovú orientáciu adolescentov na odborných učilištiach?
3. Ktoré z hodnôt týkajúcich sa medziľudských vzťahov sú najviac preferované u osôb s mentálnym postihnutím v období adolescence?
4. Aké postoje zaujímajú adolescenti na odborných učilištiach v Nitrianskom resp. Banskobystrickom kraji k vzdelaniu a práci?
5. Aké majú žiaci na odbornom učilišti názory a postoje k životu?

Hlavným výskumným problémom je, či uční na odborných učilištiach majú vytvorené priority medzi jednotlivými hodnotami, teda už majú vedieť prezentovať svoje postoje k niektorým oblastiam ich života. Dá sa predpokladať, že výsledky výskumu budú na jednotlivých školách rozdielne, nielen medzi dievčatami a chlapcami, ale očakávame rozdielny postoj k hodnotám aj na základe demografických podmienok. Očakávame, že s vekom sa bude formovať aj hodnotový systém učňov, a tým nastáva aj posun v postojoch k mravným hodnotám.

Základný testovaný problém je sformulovaný nasledovne:

H0: rozdiely vo výsledkoch skóre v hodnotových orientáciách žiakov medzi ročníkmi 1 až 3 nie sú štatisticky významné; oproti alternatívnej hypotéze.

H1: rozdiely vo výsledkoch skóre v hodnotových orientáciách žiakov medzi ročníkmi 1 až 3 sú štatisticky významné.

Pri formulácii hypotéz výskumu sme sa opierali o teoretické, vedecké poznatky o problematiku, ako aj o praktické skúsenosti a podriadili sme ich vytýčeným hlavným cieľom, otázkam a úlohám práce. **Stanovili sme nasledovné hypotézy:**

H0: rozdiely vo výsledkoch skóre v hodnotových orientáciách žiakov medzi ročníkmi 1 až 3 nie sú štatisticky významné; oproti alternatívnej hypotéze:

H0/1: predpokladáme štatisticky významné rozdiely v počte získaných bodov vo všetkých ročníkoch počas celého programu medzi experimentálnymi skupinami a kontrolnou skupinou v prospech experimentálnej skupiny. Hodnota pravdepodobnosti (p) v EXS bude menšia ako 0,05.

- Operačná definícia experimentálnych premenných v hypotéze 6:
- nezávisle premenná (aktívna) – intenzívny podporno – edukačný program,

závisle premenná – efektivita vyjadrená počtom bodov, meraná dotazníkom.

H1: rozdiely vo výsledkoch skóre v hodnotových orientáciách žiakov medzi ročníkmi 1 až 3 sú štatisticky významné.

H2: rozdiely vo výsledkoch skóre pri postojoch k hodnotám žiakov medzi ročníkmi 1 až 3 nie sú štatisticky významné.

H2/1: predpokladáme štatisticky významné rozdiely v počte získaných bodov vo všetkých ročníkoch počas celého programu medzi experimentálnymi skupinami a kontrolnou skupinou v prospech experimentálnej skupiny. Hodnota pravdepodobnosti (p) v EXS bude menšia ako 0,05.

Operačná definícia experimentálnych premenných v hypotéze 6:

- nezávisle premenná (aktívna) – intenzívny podporno – edukačný program,
- závisle premenná – efektivita vyjadrená počtom bodov, meraná dotazníkom.

H3: rozdiely vo výsledkoch skóre pri postojoch k hodnotám medzi ročníkmi 1 až 3 sú štatisticky významné.

H4: rozdiely vo výsledkoch skóre pri zisťovaní poznávania váhy motivačných prostriedkov žiakov medzi ročníkmi 1 až 3 nie sú štatisticky významné.

H4/1: predpokladáme štatisticky významné rozdiely v počte získaných bodov vo všetkých ročníkoch počas celého programu medzi experimentálnymi skupinami a kontrolnou skupinou v prospech experimentálnej skupiny. Hodnota pravdepodobnosti (p) v EXS bude menšia ako 0,05.

Operačná definícia experimentálnych premenných v hypotéze 6:

- nezávisle premenná (aktívna) – intenzívny podporno – edukačný program,

- závisle premenná – efektivita vyjadrená počtom bodov, meraná dotazníkom.

H5: rozdiely vo výsledkoch skóre pri zisťovaní poznávania váhy motivačných prostriedkov žiakov medzi ročníkmi 1 až 3 sú štatisticky významné.

H6: predpokladáme, že intenzívny podporný – edukačný program bude mať pozitívny vplyv na žiakov v učilištiach.

Výskumné metódy a metodika výskumu

Na spracovanie výsledkov výskumu a na prípravu teoretických podkladov sme použili pre nás nasledujúce metódy:

1. **Literárna metóda.** Opierali sme sa o názory zahraničných ale aj tuzemských autorov v oblasti špeciálnej a sociálnej pedagogiky, názory a myšlienky autorov na hodnoty, hodnotovú orientáciu u postihnutých adolescentov, obsiahnuté v literárnych zdrojoch a tiež v internetových zdrojoch.
2. **Pozorovanie.** Uskutočňovali sme dlhodobé pozorovania na školských internátoch a pozorovania priamo vo výchovno – vzdelávacom procese v učilištiach. Priamo sme sledovali reakcie a myšlienkové pochody žiakov na isté podnety s cieľom doplniť si informácie o hodnotách u jednotlivých žiakov v skúmaných oblastiach, získané objektívnymi metódami. Taktiež sme pozorovali isté výchovné procesy počas výchovnej činnosti.
3. **Rozhovor.** V rámci výskumu sme realizovali rozhovory s riaditeľmi škôl, vychovávateľmi, nočnými vychovávateľmi, učiteľmi, so žiakmi a samozrejme aj s rodičmi s cieľom získať informácie o ich rôznych pocitoch v skúmaných oblastiach.
4. **Analýza dokumentov.** Analyzovali sme všetky záznamy (poskytli nám školy so súhlasom rodičov) o žiakoch, ktoré nám boli dovolené. Anamnestické údaje a psychologické resp. špeciálne – pedagogické vyšetrenia uložené v archíve škôl a jednotlivé záznamové hárky použitých v osobných spisoch žiakov a taktiež sme analyzovali školské dokumenty na školách (katalógové listy, individuálne zápisy, triedny knihy, pochvaly, pokarhania, trestné oznámenia podané na žiakov, individuálne výchovno-vzdelávacie programy, výchovné programy, školské poriadky škôl, klasifikačné hárky, písomné a iné práce žiakov škôl a pod.).
5. **Dotazníková metóda.** Použili sme autorizovaný dotazník (T-252), - dotazník na zisťovanie hodnotových orientácií (HO), dotazník postojov k hodnotám (PO) a dotazník na poznávanie váhy motivačných prostriedkov (MO). Dotazník HO obsahuje celkovo 12 reálnych situácií, ale len 11x 5 alternatívnych odpovedí, na tú ktorú hodnotovú orientáciu, je tým daná aj najväčšia možná miera bodového hodnotenia. Ich skutočnú výšku zisťujeme spočítaním všetkých bodov alternatívnych odpovedí, ktorá vyjadruje konkrétne skúmanú hodnotovú orientáciu. Skórovanie sa určuje tak, že po prečítaní situácie sa zoradia do poradia jednotlivé alternatívne odpovede. Na prvé miesto určí zostavovateľ tú alternatívnu odpoveď, ktorej pripisuje najväčší význam a odpoveď s najmenším významom bude zaradená na poslednom mieste. Z uvedených situácií z alternatívnych odpovedí vyplýva, že ak ich zoradíme podľa bodového ohodnotenia od 5 do 1, bude sa získané skóre pohybovať v rozpätí od 11 do 55 v každej hodnotovej orientácii. Ďalším dotazníkom zisťujeme postoje k hodnotám (PO). Sledujeme tým rozdiel medzi hodnotovou orientáciou, uznávaním hodnoty a pozitívnym postojom k hodnotám. V dotazníku ide o analogický postup, ako pri poznávaní hodnotových orientácií. Postupne nám dotazník prikladá 4 situácie a

pri každej situácii 8 alternatívnych odpovedí. Posledným dotazníkom zisťujeme váhy motivačných prostriedkov (MO). V dotazníku ide o analogický postup, ako pri poznávaní hodnotových orientácií. Postupne nám dotazník prikladá 3 situácie a pri každej situácii 10 alternatívnych odpovedí.

5. **Matematicko-štatistické metódy.** Pri spracúvaní a vyhodnocovaní výsledkov sme aplikovali matematicko – štatistické metódy, ako napríklad percentuálne spracovanie výsledkov. Vypočítali sme hodnotu pravdepodobnosti (p) a z Wilcoxonovho jednovýberového textu (Z). Testy sme vyhodnotili použitím hodnoty p . a výsledky interpretujeme získaných údajov a znázorňujeme aj graficky.

4 NÁČRT REZULTÁTOV VÝSKUMU

Pričom na troch školách (experimentálne skupiny) prebiehal experiment – vychovávatelia počas výchovy so žiakmi absolvovali nový „intenzívny podporný - edukačný program“, a na jednej škole (kontrolná skupina) prebiehala výchova klasickým spôsobom. Experimentálnu skupinu tvorilo (EXS) 83 žiakov a kontrolnú skupinu (KS) tvorilo 24 žiakov. Naším zámerom bolo experimentálne overiť, či nový program bol účinný. T.j. či u žiakov, ktorí tento podporný program (EXS) počas troch rokov absolvovali, nastali zmeny v ich myslení, postojoch a v motivácii, v hodnotových orientáciách, a to najmä vo vzťahu k budúcemu životu. Zaujímalo nás, či program ovplyvní ich životné hodnoty a či eliminuje nevhodné správanie u žiakov počas štúdia.

Tabuľka č. 1. Priemerné skóre v hodnotových orientáciách A.škola (EXSA)

Hodnotové orientácie	1.roč.	2.roč.	3.roč.
vzdelávacia	37,64	36,44	27,6
estetická	38,52	37,8	30,4
mravná	37,36	37,12	33,48
ekonomická	30,76	24,72	25,96
sociálna	23,84	25,52	28,4

Tabuľka č.2. Priemerné skóre v hodnotových orientáciách D.škola (KSD)

Hodnotové orientácie	1.roč.	2.roč.	3.roč.
vzdelávacia	39,19	34,67	39,86
estetická	38,24	35,67	37,81
mravná	37,43	34,67	35,29
ekonomická	23,43	29,95	27,29
sociálna	20,71	24,05	18,76

Na základe výsledkov, uvedených v tabuľkách vidíme, že sú rozdiely medzi priemernými skóre v hodnotových orientáciách, ktoré dosiahli žiaci v jednotlivých ročníkoch, a to tak v EXS ako aj v KS. Zaujímalo nás, či sú tieto rozdiely vo výsledkoch skóre medzi ročníkmi aj štatisticky významné a to tak v EXS, kde prebiehal experiment ako aj v KS, kde experiment nebol realizovaný.

Keďže nie je opodstatnený predpoklad o normálnom rozdelení pozorovaných znakov, na testovanie nulovej hypotézy použijeme Friedmanov test. Friedmanov test je neparametrickou alternatívou analýzy rozptylu dvojného triedenia s jedným pozorovaním v každej podtriede. Ako testovacie kritérium použijeme štatistiku

$$(1) \quad Q = \frac{12}{nk(k+1)} \cdot \sum_{j=1}^k \left(\sum_{i=1}^n T_{ij} \right)^2 - 3n(k+1),$$

ktorá má za platnosti nulovej hypotézy H_0 asymptoticky χ^2 - rozdelenie s $k-1$ stupňami

voľnosti. Ak zamietneme testovanú hypotézu H_0 v prospech alternatívnej hypotézy H_1 , ostáva nezodpovedaná otázka, ktoré výbery sa od seba štatisticky významne líšia. Na porovnávanie rozdielov medzi jednotlivými výbermi pri Friedmanovom teste použijeme Neményiho metódu mnohonásobného porovnávania pri Friedmanovom teste.

Pri tejto metóde postupujeme nasledovne. Označíme $\sum_{i=1}^n T_{ij} = T_{\cdot j}$ a vypočítame $|T_{\cdot j} - T_{\cdot m}|$ pre $j < m$. Ak je hodnota $|T_{\cdot j} - T_{\cdot m}|$ väčšia ako kritická tabuľková hodnota pre mnohonásobné porovnávanie, testovanú hypotézu, že ošetrovanie má rovnaký

efekt v j- tej a m- tej časovej etape, zamietneme na zvolenej hladine významnosti α . Asymptoticky sú kritické hodnoty pre tieto mnohonásobné porovnávanía dané vzťahom

$$(2) \quad q_{k,\infty}(\alpha) \sqrt{\frac{1}{12} nk(k+1)},$$

kde $q_{k,\infty}(\alpha)$ je kritická hodnota tabelovaná pre $\alpha = 0,05$ resp. $\alpha = 0,01$ v tabuľke kritických hodnôt. Friedmanov test sme realizovali pomocou programu STATISTICA.

Po zadaní vstupných údajov vo výstupnej zostave počítača dostaneme pre zvolený Friedmanov test tieto výsledky: hodnotu testovacieho kritéria Q a hodnotu p, čo je pravdepodobnosť chyby, ktorej sa dopustíme, keď zamietneme testovanú hypotézu. Ak je vypočítaná hodnota p dostatočne malá ($p < 0,05$ resp. $p < 0,01$), testovanú hypotézu H_0 o rovnosti stredných úrovní pozorovaných znakov zamietame (na hladine významnosti 0,05 resp. 0,01). V opačnom prípade hypotézu H_0 nemôžeme zamietnuť, t. j. pozorované rozdiely nie sú štatisticky významné.

V nadväznosti na formuláciu výskumného problému a hlavného cieľa našej práce sme si už v začiatkovej fáze výskumu sme stanovili zopár výskumných otázok a hypotéz. Stanovené výskumné otázky a v súvislosti s nimi overovali sme hypotézy a na základe analýzy a interpretácie získaných výsledkov sa pokúsime odpovedať na nich.

Náš intenzívny podporný – edukačný program predstavuje mnohostranný komplex javov existujúcich vnútri aj mimo subjektov školy, ktoré s výchovou žiakov na internátoch priamo aj nepriamo súvisia. V súvislosti s touto otázkou, sme v rámci **hypotézy 6** predpokladali, že náš podporný program bude mať pozitívny vplyv na hodnotový systém našich žiakov. **Tento predpoklad sa potvrdil.** Potvrdili sme to pomocou dotazníkov na úrovni školskej motivácie v procese štatistického dokazovania **hypotézy 1, 2, 3, 4, 5** a príslušných podhypotéz. Pri štatistickom zisťovaní sme zistili, že intenzívno – podporný program bol účinný EXS a v jednotlivých ročníkoch nastali zmeny. V nasledujúcich podkapitolách prezentujeme výsledky týchto troch dotazníkov, zároveň analyzujeme a interpretujeme na úrovni diskusie.

V súvislosti s touto otázkou sme koncipovali hypotézu č.0, hypotézu č.1, hypotézu č.2, hypotézu č.3, hypotézu č.4 a hypotézu č.5 s podhypotézami. V hypotéze 0 sme predpokladali, že rozdiely vo výsledkoch skóre v hodnotových orientáciách žiakov medzi ročníkmi 1. až 3. nebudú štatisticky významné rozdiely, kým v hypotéze 1 sme predpokladali, že štatistické rozdiely budú významné medzi kontrolnou a experimentálnou skupinou (viď. podhypotéza $H_0/1$ - hodnota pravdepodobnosti v EXS bude menšia ako 0,05).

V hypotéze 2 sme predpokladali, že rozdiely vo výsledkoch skóre pri postojoch k jednotlivých hodnotách žiakov medzi ročníkmi 1. až 3. nebudú štatisticky významné rozdiely, kým v hypotéze 3 sme predpokladali, že štatistické rozdiely budú významné medzi kontrolnou a experimentálnou skupinou (viď. podhypotéza $H_2/1$ - hodnota pravdepodobnosti v EXS bude menšia ako 0,05).

V hypotéze 4 sme predpokladali, že rozdiely vo výsledkoch skóre motivácie k výkonu práce žiakov medzi ročníkmi 1 až 3 nebudú štatisticky významné rozdiely, kým v hypotéze 5 sme predpokladali, že štatistické rozdiely budú významné medzi kontrolnou a experimentálnou skupinou (viď. podhypotéza $H_4/1$ - hodnota pravdepodobnosti v EXS bude menšia ako 0,05).

V hypotéze 6 sme očakávali, že experimentálne skupiny sa signifikantne zlepšia už v prvej časovej etape oproti kontrolnej skupine, kde štatisticky významné zlepšenie môžeme zaznamenať až po uplynutí dlhšej doby.

Pri analýze výsledkov v dotazníku (HO) hodnotových orientáciách **v škole A – EXSA** – u žiakov sme sledovali skóre v hodnotových orientáciách: vzdelávacích (a), estetických (b), mravných (c), ekonomických (d) a sociálnych (e) a zaznamenali sme pozoruhodne významné rozdiely najmä v oblastiach vzdelávacej (medzi prvým a tretím ročníkom a medzi druhým a tretím ročníkom), estetikej (medzi prvým a tretím ročníkom), mravnej (medzi prvým a tretím ročníkom a druhým a tretím ročníkom) a ekonomickej orientácie žiakov (medzi prvým a druhým ročníkom a medzi prvým a tretím ročníkom). Na základe získaných výsledkov v týchto orientáciách môžeme konštatovať, že významné rozdiely nastali, a to potvrdzuje aj použitá metóda Neményiho. Friedmanov test nám v každom prípade potvrdil, že priemerné hodnoty pozorovaných znakov v jednotlivých ročníkoch boli štatisticky významne rozdielne. Hodnota pravdepodobnosti vždy bola menšia ako $p < 0,05$. Pri škola A jedine pri analýze v sociálnej orientácii sme zistili, že **nulovú hypotézu H_0** musíme zamietnuť na hladine významnosti $\alpha = 0,05$, - pozorovaný znak (sociálna orientácia) nebol štatisticky významný. **Každopádne môžeme konštatovať, že škola A program bol výnimočne úspešný.**

Pri analýze výsledkov v dotazníku (HO) v hodnotových orientáciách **v škole B – EXSB** – sme zaznamenali významné rozdiely pozorovaných znakov len v oblasti estetikej (medzi druhým a tretím ročníkom) a mravnej (medzi prvým a druhým ročníkom) ostatných pozorovaných znakov ako vzdelávacia, ekonomická a sociálna musíme zamietnuť **nulovú hypotézu H_0** na hladine významnosti $\alpha = 0,05$, - rozdiely pozorovaných znakov neboli štatisticky významné.

Pri spracovaní výsledkov nášho experimentu pri **škola C - EXSC** Friedmanov test nám potvrdil, že priemerné hodnoty pozorovaného znaku sú v hodnoteniach jednotlivých rokov štatisticky významne rozdielne aj vo vzdelávacej, estetikej aj v ekonomickej orientácii žiakov. Na základe výsledkov získaných Neményiho metódou konštatujeme, že kým vo vzdelávacej a estetikej orientácii došlo u žiakov k štatisticky významným zmenám až v treťom ročníku, v ekonomickej orientácii žiakov štatisticky významné rozdiely nastali hneď po prvom roku.

Rovnakým spôsobom ako sme analyzovali výsledky experimentálnych skupín sme postupovali aj pri analýze výsledkov pozorovaných znakov kontrolnej skupiny **škola D (KSD)** v hodnotových orientáciách vzdelávacej, estetikej, mravnej, ekonomickej a sociálnej. Pri analýze výsledkov v dotazníku (HO) hodnotových orientáciách **v škole D – KSD** – sme zaznamenali, že vo vzdelávacej a ekonomickej orientácii žiakov nastali štatisticky významné rozdiely a t.j. vo vzdelávacej orientácii medzi druhým a tretím ročníkom a v ekonomickej orientácii medzi prvým a druhým ročníkom. V ostatných orientáciách ako estetická, mravná a sociálna musíme zamietnuť **nulovú hypotézu H_0** na hladine významnosti $\alpha = 0,05$, - rozdiely pozorovaných znakov neboli štatisticky významné.

Sumarizačná tabuľka č.3. – dotazník HO:

	EXSA	EXSB	EXSC	KSD
vzdelávacia orientácia	↑	↓	↑	↑
estetická orientácia	↑	↑	↑	↓
mravná orientácia	↑	↑	↓	↓
ekonomická orientácia	↑	↓	↑	↑
sociálna orientácia	↓	↓	↓	↓
úspešnosť programu v %	80%	40%	60%	40%

Ďalším dotazníkom sme zisťovali postoje k hodnotám (PO) a sledovali sme rozdiely medzi hodnotovou orientáciou, uznávaním hodnoty a pozitívnym postojom k hodnotám a sledovali sme skóre v postojoch k hodnotám: estetickým (a), mravným (b), ekonomickým (c), vedeckým (d), sociálnym (e), pop. piesní (f), disciplíny (g) a zdravia (h). V dotazníku išlo o analogický postup, ako pri poznávaní hodnotových orientácií. Pri analýze výsledkov v dotazníku (PO) v **škole A – EXSA** – sme zaznamenali pozoruhodne významné rozdiely najmä v postojoch k hodnotám estetickým, ekonomickým a sociálnym a to najmä medzi druhým a tretím ročníkom, kým mravným, vedeckým, pop. piesní a disciplíne a hodnotám k zdraviu, žiaľ sme nezaznamenali štatisticky významné rozdiely. V **škole B – EXSB** – sme zaznamenali rozdiely v pozorovaných znakov a to hlavne pri postojoch k hodnotám estetickým, vedeckým, sociálnym a k hodnotám disciplíny, takže **hypotézu H3** zamietame na hladine významnosti.

To znamená, že pozorované rozdiely medzi primeranými skóre v jednotlivých ročníkoch sú štatisticky významne rozdielne, kým v ostatných prípadoch ako postojoch k hodnotám mravným, ekonomickým, pop. piesni a k hodnotám zdravia **hypotézu H2** nemôžeme zamietnuť na hladine významnosti $\alpha = 0,05$. Pozorované znaky nie sú v jednotlivých ročníkoch štatisticky významne rozdielne.

Pri **škole C - EXSC** Friedmanov test nám potvrdil, že priemerné hodnoty pozorovaného znaku sú v hodnoteniach jednotlivých rokov pri dotazníku (PO) štatisticky významne rozdielne sú hodnoty pri postojoch estetických, mravných a ekonomických a tým

pádom nemôžeme **hypotézu H2** zamietnuť na hladine významnosti $\alpha = 0,05$. To znamená, že pozorované rozdiely nie sú štatisticky významné. Pri ďalších postojoch k hodnotám ako vedeckým, sociálnym, pop. piesni, disciplíny a zdravia sme zaznamenali, že Friedmanov test nám potvrdil - priemerné skóre v jednotlivých ročníkoch sú štatisticky významne rozdielne, keďže hodnoty pravdepodobnosti sú menšie ako 0,05. ($p < 0,05$), - **hypotézu H3** zamietame na hladine významnosti $\alpha = 0,05$. Pri analýze výsledkov experimentu **kontrolnej skupiny v škole D - KSD** – dotazník PO - nastala stagnácia. Hodnoty testovacieho kritéria a hodnoty pravdepodobnosti nám ukazujú, že **hypotézu H2** zamietame na hladine významnosti $\alpha = 0,05$, - rozdiely nie sú štatisticky významné a môžeme konštatovať, že priemerné hodnoty pozorovaných znakov (vo všetkých pozorovaných znakov) nie sú v jednotlivých ročníkoch štatisticky významne rozdielne.

Sumarizačná tabuľka č.4. – dotazník PO:

	EXSA	EXSB	EXSC	KSD
postoje k hodnotám estetickým	↑	↑	↓	↓
postoje k hodnotám mravným	↓	↓	↓	↓
postoje k ekonom.h.	↑	↓	↓	↓
postoje k hodnotám vedeckým	↓	↑	↑	↓
postoje k sociálnym	↑	↑	↑	↓
postoje k pop. piesni	↓	↓	↑	↓
postoje k disciplíne zdravia	↓↓	↑↓	↑↑	↓↓
úspešnosť	37,5%	50%	75%	0%

Dotazníkom (MO) sme zisťovali poznávanie váhy motivačných prostriedkov resp. incentív na zvyšovanie výkonu v spoločensky užitočnej práci. U žiakov sme sledovali skóre motivačných prostriedkov: zaujímavá práca(a), radosť vykonanej práce (b), vzrušujúca situácia (c), voľný režim práce (d), odmena za prácu (e), postup v zamestnaní (f), súťaž medzi spolupracovníkmi (g), spoločenská užitočnosť práce (h), uznanie od spolupracovníkov (i), uznanie od nadriadeného(j).

Pri analýze výsledkov v dotazníku (MO) v škole A – EXSA z tabuľky č.50 vidíme, že pri pozorovaných znakoch ako voľný režim dňa, postup v zamestnaní, súťaž medzi spoluprac., a uznanie od spoluprac., rozdiely neboli štatisticky významné na hladine významnosti $\alpha = 0,05$ a tým pádom **hypotézu H4** nemohli sme zamietnuť. Pri pozorovaných znakoch ako zaujímavá práca, radosť z vykonanej práce, vzrušujúca situácia, odmena za prácu, spoločenská užitočnosť práce a uznanie nadriadeného Friedmanov test nám potvrdil, že hodnota pravdepodobnosti p je menšia ako 0,01 ($p < 0,01$), **hypotézu H5** zamietame na hladine významnosti $\alpha = 0,01$. Pozorované rozdiely medzi primeranými skóre v jednotlivých ročníkoch sú štatisticky významné. Zaznamenali sme významné rozdiely pri pozorovaných znakoch ako,- zaujímavá práca medzi prvým a tretím ročníkom, - radosť vykonanej práce – medzi prvým a tretím ročníkom, - vzrušujúca situácia – medzi druhým a tretím ročníkom,- odmena za prácu – medzi prvým a tretím ročníkom a medzi druhým a tretím ročníkom,- spoločenská užitočnosť práce- medzi prvým a tretím ročníkom,- uznanie od nadriadeného – medzi prvým a tretím ročníkom. V škole B – EXSB – sme zaznamenali významné rozdiely v rozdiely v pozorovaných znakov (viď.tab.57) ako zaujímavá práca, radosť vykonanej práce, voľný režim práce, odmena za prácu, postup v zamestnaní a uznanie nadriadeného. V týchto prípadoch **hypotézu H5** zamietame na hladine významnosti $\alpha = 0,01$, hodnota pravdepodobnosti p je menšia v každom prípade ako 0,01 ($p < 0,01$). Rozdiely medzi primeranými skóre v jednotlivých ročníkoch sú štatisticky významné. Pri ostatných pozorovaných znakoch rozdiely štatisticky neboli významné na hladine významnosti $\alpha = 0,05$, - **hypotézu H4** nezamietame.

Friedmanov test nám potvrdil, pri škole C – EXSC, že pri pozorovaných znakov ako zaujímavá práca, vzrušujúca situácia, odmena za prácu a uznanie nadriadeného štatisticky pozorované znaky sú významne rozdielne , - **hypotézu H4** nemôžeme zamietnuť a to nám potvrdzuje aj metóda Neményiho, v ostatných prípadoch **hypotézu H5** na hladine významnosti $\alpha = 0,01$ zamietame. Pri analýze výsledkov experimentu **kontrolnej skupiny v škole D - KSD** – dotazník MO - hodnoty testovacieho kritéria a hodnoty pravdepodobnosti nám ukazujú, že **hypotézu H5** zamietame na hladine významnosti $\alpha = 0,05$, - rozdiely nie sú štatisticky významné pri otázkach a., b., c., e., g., h., i., j., a môžeme konštatovať, že priemerné hodnoty pozorovaných znakov (vo všetkých pozorovaných znakov) nie sú v jednotlivých ročníkoch štatisticky významne rozdielne. **Hypotézu H4** len v dvoch prípadoch nezamietame a to pri pozorovaných znakoch voľný režim dňa a postup zamestnaní.

Sumarizačná tabuľka č.5. – dotazník MO:

	EXSA	EXSB	EXSC	KSD
zaujímavá práca	↑	↑	↑	↓
radosť vykonanej práce	↑	↑	↓	↓
vzrušujúca situácia	↑	↓	↑	↓
voľný režim práce	↓	↑	↓	↑
odmena za prácu	↓	↑	↑	↓
postup v zamestnaní	↓	↑	↓	↑
súťaž medzi spolupracovníkmi	↓	↓	↓	↓
spoločenská užitočnosť práce	↑	↓	↓	↓
uznanie od spolupracovníkov	↓	↓	↓	↓
uznanie od nadriadeného	↑	↑	↑	↓
úspešnosť programu v %	50%	60%	30%	20%

Z uvedených údajov je zrejmé, že pri porovnávaní jednotlivých ročníkov u žiakoch v experimentálnych skupinách nastalo zlepšenie. Zlepšenie bolo veľmi výrazné experimentálnej skupine A, a to vo všetkých časových etapách. Pri školách B a C percentuálne výrazné zmeny môžeme vidieť hlavne medzi druhým a tretím ročníkom a výrazné zlepšenie sme zistili pri škole C, kde vlastne pri zisťovaní rôznych postojov sme zaznamenali 75% úspešnosť programu. V kontrolnej skupine už v druhom roku nastala stagnácia, údaje ostali nezmenené vzhľadom na stav z roku 2016. Mierne zlepšenie nastalo až v roku 2017, a preto zastávame názor, že aplikáciou rôznych sociálno – psychologických výcvikov, hier na rozvíjanie sociálnych, komunikačných zručností, exkurzií, besied, edukačných činností, atď. v rámci intenzívneho podporného – edukačného programu mal pozitívny vplyv na hodnoty a hodnotovú orientáciu mladých adolescentov v učilištiach a zároveň aj na formovanie medziludských vzťahov v kolektíve a pritom sa eliminovali aspoň čiastočne nežiaduce správanie, o čom svedčili výsledky experimentálnych skupín.

Môžeme konštatovať, že aplikáciou programu sa nám podarilo zmierniť konkrétne poruchy správania a to v značnej miere. Zároveň na základe výsledkov jednotlivých dotazníkov boli vytvorené skupiny žiakov podľa získaných koeficientov a zároveň získané údaje slúžili ako predpoklad na dôkladnejšiu rediagnostiku žiakov. Úspešne sme odhalili aj skryté „problémy“ ako napr. školská nepripravenosť, znížená/narušená intelektuálna aktivita, nízka úroveň motivácie.

Po záverečnej analýze týchto údajov môžeme konštatovať, že názory žiakov v experimentálnych skupinách a žiakov kontrolnej skupiny sa líšia najmä v posudzovaní postojov k jednotlivým hodnotám a k motivácii výkone k práci. Aj v závere tejto podkapitoly podotýkame, že analýza a interpretácia všetkých skúmaných pozorovaných znakov môže byť predmetom ďalšieho skúmania a ďalšie štúdia.

5 ODPORÚČANIA PRE PEDAGOGICKÚ TEÓRIU I PEDAGOGICKÚ PRAX

V súčasnosti na špeciálno – pedagogických odborných fórach sa často skloňuje v súvislosti s edukáciou význam kvality života mentálne postihnutých žiakov a to z hľadiska: kvality edukačného procesu a samotnej kvality života postihnuteho žiaka v rámci výchovy a vzdelávania. V posledných rokoch sa vyznačuje „*kvalita života postihnutých žiakov*“ ako prioritná oblasť pedagogického výskumu, v rámci ktorého sú skúmané rôzne jeho aspekty aj v súvislosti s hodnotami a hodnotovou orientáciou žiakov a samozrejme aj s inými dimenziami výchovy a vzdelávania.

Domnievame sa, že by sme k zlepšeniu situácie v praxi mohli napomôcť tým, že pre učiteľov a vychovávateľov na odborných učilištiach budeme organizovať rôzne semináre o problematike hodnôt a hodnotovej orientácie a o problematike eliminovania nevhodného správania adolescentov s mentálnym postihnutím. Vítané by bolo organizovať semináre, diskusie v spolupráci s pedagogickými fakultami, metodickými centrami, prípadne so Štátnym pedagogickým ústavom. Myslíme si, že učitelia, vychovávatelia si uvedomujú potrebu riešiť situáciu na odborných učilištiach na praktickej úrovni a prioritou každej školy je získať prehľad o možných efektívnych riešeniach. Problematické aspekty treba riešiť efektívne a komplexne a našim želaním je, aby sa táto problematika sa dostala do domácej didaktickej literatúry čo najrozsiahlejšie, aby učitelia mali k dispozícii odborne a aj vedecky podložené konkrétne námety a odporúčania.

Na základe našich zistení a po dlhoročnej praxi v danom odbore ponúkame stručný prehľad odporúčaní, o ktorých sme presvedčení, že sa efektívne môžu implementovať do edukačného procesu, resp. sú nápomocné aj pre začínajúcich špeciálnych pedagógov.

- *adaptácia žiakov na internátne prostredie (odporúčania pre vychovávateľov):* - zohľadniť pedagogické a psycho – sociálne aspekty adaptácie, zdravotný stav žiakov. Zabezpečiť sociálnu oporu žiakom na školskom internáte a zároveň aj umožniť postupné utváranie sociálnych kontaktov. Dôležitosť kladieme na potreby žiakov a na očakávania rodičov a samotná spolupráca je nevyhnutná hlavne v prvých mesiacoch. V edukačnom procese pripravenosť pedagógov na nezvyčajné a náhle situácie je nevyhnutné a stimulujúce prostredie môže mať len pozitívny vplyv na úspešnú adaptáciu žiakov v školskom internáte. Využitie vhodných metód a formy práce nám zabezpečia efektívnosť v edukačnom procese.

V internátom prostredí v každom prípade treba podporovať schopnosti žiaka vytváraním kompetencií, ktoré sa neskôr v dospelosti sa stanú predpokladmi jeho kvalitnej životosprávy. Samozrejme v rámci pedagogickej diagnostiky má vychovávateľ odhaliť problémy, pokúsiť ich eliminovať prípadne ich odstrániť alebo poskytnúť pomoc podľa možností. Spolupracou a pomocou špeciálno – pedagogických centier zabezpečiť poradenský servis nielen pre žiakov ale i pre rodičov, - systematickým sledovaním a vyhodnocovaním rôznych vyskytnutých problémov môžeme predísť rôznym nežiaducim situáciám.

- *vytvárať a poskytnúť možnosti formálneho a neformálneho vzdelávania pre vzájomné učenie sa pedagogických zamestnancov v rámci kontinuálneho vzdelávania, resp. snaha koncipovať vzdelávacie programy celoživotného vzdelávania pre špeciálnych pedagógov v skladbe novej paradigmy, t.j. posilnenie autoregulačnej a afektívnej domény (odporúčania pre špeciálno – pedagogické centrá, pedagogicko – psychologické centrá a metodické centrá).*

Uvedomujeme si, že realizácia edukačného procesu je náročná psychická ale aj fyzická činnosť. Kontinuálne vzdelávanie, ako súčasť celoživotného vzdelávania má byť procesom pre pedagógom nadobúdanie vedomostí, obnovovať, doplniť a zdokonaľovať

profesijné kompetencie potrebné na výkon pedagogickej praxe. Východiskom pre úspešné posilnenie autoregulačnej a afektívnej domény môžu byť akreditované kurzy (vyhláška č.445/2009 Z.z. Ministerstva školstva Slovenskej republiky o kontinuálnom vzdelávaní, kreditoch a atestáciách pedagogických zamestnancov a odborných zamestnancov, 2009). Následne odporúčame organizovať pre špeciálnych pedagógov špecializované kurzy na diagnostiku výchovných problémov, ktoré by boli orientované na posilnenie vhodného správania žiakov a na eliminovanie nevhodného správania žiakov na školskom internáte resp. na odborných učilištiach.

- *zdôrazňujeme potrebu dostať problematiku žiakov odborných učilíšť do programu výučby budúcich špeciálnych pedagógov na všetkých pedagogických vysokých školách (odporúčania pre vysoké školy),*

Po preštudovaní študijných programov z rôznych vysokých škôl sme zistili, že nie je venovaná dostatočná pozornosť tomuto fenoménu. Žiaduce by bolo v tejto oblasti nadobudnúť budúcim učiteľom dokonalejšie poznatky.

- *v prvom ročníku po nástupe na školský internát našim intenzívnym podporným – edukačným programom favorizujeme sociálne – psychologické výcviky, hry, voľné rozhovory na rozvíjanie sociálnych, komunikačných kompetencií žiakov, našim zámerom počas druhého ročníka je aby sa v rámci jeho aplikácie žiak s mentálnym postihnutím naučil orientovať sa v sociálnych situáciách a aby sa naučil vedieť voliť účinné riešenia na vyskytnuté problémy počas svojho života. Cieľom záverečného tretieho ročníka je podporiť žiakov odborných učilíšť, aby sa stali aktívnymi členmi spoločnosti. Poskytnúť im priestor, kde môžu vyjadriť svoje potreby a záujmy, diskutovať o svojich problémoch (odporúčania pre učiteľom, práca s programom).*

Sme presvedčení, že v dobrej škole sa vždy nájde priestor na to, aby sa žiaci cítili v bezpečí a učili sa k empatii a správny životným hodnotám. Spoznávať jeden druhého, učiť sa vzájomne komunikovať, uznávať hodnoty ako, - rodina, láska, úcta atď. Intenzívny podporný edukačný program je obrovskou snahou aby sa žiaci naučili vyjadrovať vlastné pocity, naučili rešpektovať pocity a potreby iných. Je to snaha o modelovanie emocionálnych a sociálnych kompetencií žiakov v priestoroch školského internátu. Program je súhrn aktivít na rozvíjanie uvedených kompetencií a majú zvlášť dôležitú funkciu v období adolescencie. Prostredníctvom programu žiaci sa snažia uplatniť v novom kolektíve, vybudovať vlastnú identitu, učia sa kooperovať, hľadajú v sebe cestu k dobru a zároveň aj miesto v skupine, resp. spoločnosti. Základom programu je zachovať žiakom sebaúctu a budovať sebadôveru na priemernej úrovni. Získané sociálne zručnosti v období adolescencie poskytuje základ pre neskoršie zrelšie sociálne vzťahy a uplatnenie v zamestnaní. **Úspešnosť programu nám potvrdil náš výskum.**

Uvedené zistenia indikovali naše závery a odporúčania do edukačnej praxe, ako aj počas nášho programu vyskytnuté ďalšie otázky súvisiace s danou problematikou. Tieto otázky môžu sa stať východiskom pre ďalšie empirické skúmania v špeciálnej pedagogike.

6 ZÁVER

Záverom našej dizertačnej práce uvádzame, že sa nám podarilo splniť očakávané ciele i zámery v teoretickej a empirickej rovine, ktoré sme si stanovili ešte v kalendárnom roku 2015. Veríme, že po prezentovaní nových paradigiem nielen odborne ale i vedecky podloženom širokospektrálnom teoretickom exkurze do problematiky nám podarilo experimentálne overiť účinnosť nášho intenzívneho podporného – edukačného programu. Uvedomujeme si, že implementovať náš intenzívny podporno – edukačný program do edukačnej praxe je zložité, ale dúfame, že aspoň osloví niektorých špeciálnych pedagógov. Myslíme si, že tvorivou spolupracou s rôznymi priateľskými školami, inštitúciami, ako pedagogické fakulty a metodicko – pedagogickými centrami je riešenie a napomáha k zlepšeniu k danej situácie.

Dizertačná práca s názvom „Hodnoty a hodnotová orientácia mentálne postihnutých adolescentov“ v teoretickom spracovaní prioritne sa zaoberá s problémami mladých postihnutých ľudí. Nakoľko je táto téma u nás pomerne málo známym a málo preskúmaným konceptom, našim hlavným cieľom bolo opísať situáciu odborných učilišť na Slovensku a priblížiť rozsiahlymi empirickými výsledkami problémy našich učňov. Prevažná časť zahraničných výskumov nám odpovedá len na otázku aká je úroveň hodnôt a hodnotovej orientácie mentálne postihnutých mladých, ale dôležitosť by sme mali klásť aj na praktickú edukačnú činnosť na odstránenie nežiaducich problémov na týchto školách. Zastávame názor, že tvorivý, vzdelaný a inovatívny špeciálny pedagóg vždy diagnostikuje, spozná problém a vždy aj nájde spôsoby na ich riešenie. Preto kľúčovou otázkou na odborných učilištiach je kontinuálne vzdelávanie sa pedagógov ako aj snaha o zlepšovanie pedagogickej praxe. Implementovať nové techniky, metódy, skúsenosti a efektívne nápady do edukačného procesu s cieľom zvyšovať vnímavosť a emocionálnu žiakov musia byť prioritou na školských internátoch.

Na základe realizácie pedagogického experimentu, v ktorom sme overovali účinnosť nami vypracovaného podporno - edukačného programu pre mentálne postihnutých adolescentov, môžeme konštatovať, že použitím štatistických metód a následnou analýzou výsledkov experimentu sa túto účinnosť aplikácie uvedeného programu pre adolescentov v odborných učilištiach podarilo preukázať. Ak si pozrieme výsledky, ktoré sme experimentom získali, môžeme vidieť, že kým v experimentálnej skupine vo viacerých prípadoch nastali zlepšenia výsledkov už po aplikácii prvého modulu, v kontrolnej skupine pri edukácii tradičným spôsobom štatisticky významné pozoruhodné zmeny nenastali. Zlepšenie v hodnotových orientáciách nastalo u žiakov experimentálnej skupiny aj realizáciou ďalších modulov podporno – edukačného programu.. Môžeme teda konštatovať, že nami vytvorený podporno – edukačný program bol účinný. Štatistickými metódami sa potvrdilo, že v experimentálnej skupine sa použitím výchovno-vzdelávacieho programu štatisticky významne zvýšila vzdelávacia, estetická, ekonomická aj mravná úroveň žiakov a tiež aj myslenie žiakov - na rozdiel od žiakov kontrolnej skupiny, kde zmeny v uvedených oblastiach neboli signifikantné.

Zároveň analýzou výsledkov pedagogického experimentu a tiež aj v spolupráci s psychológom sme zistili, že na škole, kde prebiehal experiment sa výrazne zlepšila „klíma“ medzi žiakmi na internáte a výrazne sa tiež zlepšili vzťahy nielen medzi vrstovníkmi ale aj vzťahy adolescentov s pedagógmi.

Na základe uvedeného, môžeme konštatovať, že aplikáciou vhodného intenzívneho podporno - edukačného programu pre mentálne postihnutých adolescentov v internátnom prostredí odborných učilišť, je možné eliminovať nevhodné správanie sa

žiacov na internáte, posilniť ich sociálne a emocionálne kompetencie a tým im pomôcť, aby sa mohli čo najlepšie zaradiť do života.

Veríme, že zistenia nášho empirického úsilia budú prínosom nielen pre špeciálnych pedagógov, ale aj pre učiteľov základných škôl, pre okruh odborníkov v oblasti diagnostiky a pedagogickej psychológie, pre odborných zamestnancov v poradniach, pre širokú akademickú verejnosť, pre rodičov a pre všetkých, ktorých zaujala problematika týchto mladých ľudí. Snažili sme sa prezentovať edukačnú realitu na odborných učilištiach vzhľadom na skúmaný konštrukt a v kontexte hodnotovej orientácie to prinieslo do istej miery nové zistenia a úvahy a samozrejme aj nové výzvy a závery. Celkový prínos práce vidíme v tom, že výsledky môžu prispieť ku skvalitneniu edukačného procesu na odborných učilištiach a zároveň naša práca môže byť aj inšpiráciou ako aj východiskom pre školy pri tvorbe vlastných intenzívnych podporných - edukačných programov.

8 VÝBER POUŽITEJ LITERATURY

Adamiková, J. - Brhelová, V. - Šidlíková, M. (2013). *Výchovný program v praxi*. Bratislava: RAABE. 2013. ISBN 9788089182404.

Aluja, A. - Garcia, F. (2004). *Relationships between Big Five Personality Factors and Values. Social Behavior and Personality*. 2004. č. 32.s.619-629.

Brhelová, V. - Šidlíková, M. (2011). *Realizácia výchovného programu v školských zariadeniach*. Bratislava: Metodicko-pedagogické centrum. 2011. ISBN 978-80-8052-388-6.

Cronbach, L. J., - Meehl, P. E. (1955). *Construct validity in psychological tests*. Psychological Bulletin, 52, 281-302. doi: 10.1037/h0040957.

Čermák, I.-Fikarová, T. a kol.(2012).Tematicko-apercepčný test. Interpretatívne perspektívy. Nové Zámky. PSYCHOPROF.

Johnson, G. M. (2010). *Internet use and child development: Thetechno-microsystem*. Australian Journal of Educational and Developmental Psychology, 10, 32-43.

Hofstede, G.(2001). *Culture's Consequences*. Comparing Values, Behaviors, Institutions, and Organizations Across Nations (2nd Edition). 2001. Thousand Oaks: Sage, 2001.

Markechová, D. – Stehlíková, B. - Tirpáková, A. (2011). *Štatistické metódy a ich aplikácie*. Nitra: UKF Nitra, 534 s., ISBN 978-80-8094-807-8.

Miliacca, C.- Gagliardi, G.- Pescatori, M.(2010). *The 'Draw - the - Family Test' in the preoperative assessment of patients with anorectal diseases and psychological distress: a prospective controlledstudy*. Colorectal Disease, 12, 792-798. doi.org/10.1111/j.1463-1318.2009.01985.x.

Novák, M., - Langerová, P. (2006).*Raising efficiency in teaching mathematics in non-English speaking countries: an electronic bilingual dictionary of mathematical terminology*.In: Proceedings of 3rd International Conference on the Teaching of Mathematics at the Undergraduate Level. Istanbul: TMD (Turkish Mathematical Society), 2006. [CD-ROM].

Posner, M. (2004). *Neural systems and individual differences*. TC Record.Retrieved 3/08/2005, from <http://www.tcrecord.org/PrintContent.asp?ContentID=11663>.

Pintés, G. (2014). Svetonázorové a konceptuálne východiská edukčnej diverzity. Nitra: UKF Nitra, 2014. 110 s. ISBN 9788055805856.

Prunner, P. (2002). *Výzkum hodnot*. Plzeň: Euroverlag.2002.ISBN 80-7177-710-2.

Řeháková, B. (2006). „Měření hodnotových orientací metodou hodnotových portrétů S. H. Schwartze.“ Sociologickýčasopis / Czech Sociological Review. 2006. č.42. (1).s.107-128.

Roccas, S. - Sagi, L. - Schwartz, S.H. - Knafo, A.(2002). *The Big Five Personality Factors and Personal Values*. Personality and Social Psychology Bulletin. 2002. č.28.s.789-801.

Rosenzweig, S.(1981). *Adolescent Form Supplement to the Basic Manual of the Rosenzweig Picture-Frustration (P-F) Study*. 1981.St. Louis: Rana House.

Staabs, G. von. (2001). *Scénotest – praktická metoda pro porozumění u vědomovaným problémům a struktuře osobnosti*. Praha: Testcentrum. 2001. ISBN 80-86471-12-8.

Thurstone, L.L. (1959). *The measurement of attitude: a psycho-social method and some experiments*. Chicago: University of Chicago.

Vaitkevičius, J. (1995). *Socialinė spėdagogikos pagrindai*. Vilnius: Egaldai.

Višňovský, L. – Kačáni, V. a kol. (2001). *Základ vyššolskej pedagogiky*. Bratislava: IRIS. 2001.ISBN 80-89018-25-4.

Vonkomer, J. (1990).*Psychologická diagnostika v škole*. Psychodiagnostické a didaktické testy.Bratislava: Psychodiagnostika, 1990.

ZELINA, M. (2010). *Teórie výchovy alebo hľadanie dobra*. Bratislava: Mladé Letá. 2010. ISBN 978-80-10-01884-0.

https://www.minedu.sk/data/files/5133_p4_msvvas.pdf.

9 ZOZNAM PUBLIKOVANÝCH PRÁC DOKTORANTA

1. AFD Publikované príspevky na domácich vedeckých konferenciách *Špeciálne triedy na základných školách pre žiakov s vývinovými poruchami učenia* / Agnesa Pataiová ; recenzent: Terézia Harčáriková, Tibor Vojtko, 2014. In: Inovácie v teórii a praxi výchovnej a komplexnej rehabilitácie osôb so zdravotným postihnutím : zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie, Bratislava 20.11.2014. - Bratislava : UK, 2014. - ISBN 978-80-89726-28-8, CD-ROM, s. 301-314.

[Pataiová Agnesa (100%)]

2. AFG Abstrakty príspevkov zo zahraničných vedeckých konferencií *Enyhén értelmi fogyatékos gyermekek integrációja Szlovákia területén*. The integration of children with mild disabilities in Slovakia. / Agnesa Pataiová, 2014. In: Képzés és Gyakorlat [Training and Practice] : VIII. Nemzetközi Neveléstudományi Konferencia. „Humán tudományok találkozása - Interdiszciplinaritás a pedagógiában“ 8th Training and Practice International Conference on Educational Sciences: Meeting of Human Sciences - Interdisciplinarity in Education], Sopron 27. November 2014. - Sopron : Nyugat-magyarországi Egyetem Benedek Elek Pedagógiai Kar, 2014. - ISBN 978-963-359-038-6.

[Pataiová Agnesa (100%)]

3. AFD Publikované príspevky na domácich vedeckých konferenciách *Kariérové poradenstvo pre žiakov so špeciálnymi - vzdelávacími potrebami*. / Agnesa Pataiová ; recenzent: Albín Škoviera, Alexandra Pavličková, 2014. In: Auspície pedagogiky z pohľadu doktorandov a postdoktorandov : zborník príspevkov z XI. medzinárodnej vedeckej konferencie, ktorá sa konala pod záštitou prof. PhDr. Evy Szórádovej, CSc. dekanke PF UKF v Nitre dňa 6.5.2014 / editor Viera Kurincová a kol. - 1. vyd. - Nitra : UKF, 2014. - ISBN 978-80-558-0683-9, CD-ROM, s. 71-79.

[Pataiová Agnesa (100%)]

4. AFD Publikované príspevky na domácich vedeckých konferenciách *Akceptovanie potrieb žiaka s mentálnym postihnutím v podmienkach školskej integrácie* / Agnesa Pataiová ; recenzent: Erich Petlák, Marcela Verešová, 2015. In: Dieťa- dospievajúci - dospelý v reflexii pedagogickej vedy : zborník príspevkov z XII. medzinárodnej vedeckej konferencie doktorandov a postdoktorandov konanej v Nitre dňa 6. mája 2015 ; editorky Veronika Nikodemová, Alžbeta Lobotková. - 1. vyd. - Nitra : UKF, 2015. - ISBN 978-80-558-0935-9, S. 81-89.

[Pataiová Agnesa (100%)]

5. BDE Odborné práce v ostatných zahraničných časopisoch

Nehezen nevelhető gyermekek fejlesztése kutyás terápia segítségével / Agnesa Pataiová, 2016. In: A Kisgyermek. - ISSN 1789-2767, Roč. 10, č. 4 (2016), s. 12-14. E.

[Pataiová Agnesa (100%)]

6. AFD Publikované príspevky na domácich vedeckých konferenciách

Hodnoty a hodnotová orientácia adolescentov s mentálnym postihnutím / Agnesa Pataiová ; recenzent: Lívia Fenyvesiová, Erich Petlák, 2016. In: Variabilita pohľadov na edukačný proces : zborník príspevkov z 13. medzinárodnej konferencie doktorandov a postdoktorandov v Nitre 4. mája 2016 ; editorky Eva Lőrinczová, Lucia Foglová. - 1. vyd. - Nitra : UKF, 2016. - ISBN 978-80-558-1128-4, S. 123-130.

[Pataiová Agnesa (100%)]

7.BDE Odborné práce v ostatných zahraničných časopisoch

Hiperaktív gyermek viselkedési tünetei / Agnesa Pataiová, 2017. In: A Kisgyermek : a születéstől nyolcéves korig. - ISSN 1789-2767, Roč. 11, č. 1 (2017), s. 14-16. E.

[Pataiová Agnesa (100%)]

8. GII Rôzne publikácie a dokumenty, ktoré nemožno zaradiť do žiadnej z predchádzajúcich kategórií

Hogyan alakul a társadalom-iffúság viszonya? / Agnesa Pataiová, Diana Borbély, 2017. In: XXIV.Évfolyam, 10. Szám 2017. Június, 2017, S. 21-22. E. Rec. na: Karikó Sándor: Az iffúság a globális térben. - Szeged. - S. 21-22.

[Pataiová Agnesa (50%) - Borbély Diana (50%)]

